

VšĮ Investuok Lietuvoje

Dezinformacijos sklaidos mažinimas

Teminio tyrimo

Informacijos apie Lietuvos istoriją sklaida užsienyje

ATASKAITA

Monika Nedzinskaitė

Žygimantas Tamošauskas

Vilnius

2018

**Kuriame
Lietuvos ateitį**

2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

Teminis tyrimas yra parengtas Vyriausybės kanceliarijos įgyvendinamo projekto „Atviros Vyriausybės iniciatyvos“ metu. Projektas finansuojamas Europos socialinio fondo ir Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšomis.

Įvadas / Kontekstas

Lietuvai priešiškos šalys vykdo dezinformacijos kampanijas, kuriomis siekiama bloginti Lietuvos įvaizdį. Lietuvos ir užsienio saugumo tarnybos identifikuoja šalies istoriją kaip pagrindinį tokių informacinių operacijų taikinį. Kova su dezinformacija ir jos daromu poveikiu yra itin svarbi siekiant išsaugoti ir gerinti valstybės įvaizdį Lietuvos strateginių partnerių, investuotojų bei plačiosios visuomenės akyse.

Tai yra Vyriausybės prioritetinis darbas, įtvirtintas Vyriausybės programoje. Vyriausybės programos įgyvendinimo plane minimi šie darbai:

5.3.3. Darbas. Lietuviybės užsienyje ir užsienio lietuvių ryšių su Lietuva stiprinimas.

5.3.2. Darbas. Visuomenės kritinio mąstymo ir atsparumo informacinėms grėsmėms stiprinimas, medijų ir informacinio raštingumo ugdymas.

5.5.13. Darbas. Lietuvos žinomumo, kultūros sklaidos ir kūrybinio potencialo užsienyje stiprinimas

Lietuvos pažangos strategijoje „Lietuva 2030“ pabrėžiama solidarios visuomenės svarba įtraukiant užsienio lietuvius į tautiškumo ir lietuviškos kultūros sklaidą, identifiкуotas tokios sklaidos poreikis užsienio valstybėse. Taip pat pabrėžiama, kad labai svarbu į šalies gyvenimą įtraukti užsienio valstybių piliečius, norinčius prisidėti prie Lietuvos interesų įgyvendinimo, akcentuojama šiuolaikinio kultūros turinio skaitmeninimo svarba. Dezinformacijos poveikio mažinimas bei Lietuvos įvaizdžio gerinimas užsienyje prisidėtų ir prie kitų valstybės prioritetų įgyvendinimo, sumanios visuomenės ir sumanios ekonomikos augimo.

Tyrimė naudojami analizės metodai:

1. Esamai situacijai įvertinti ir nustatyti dezinformacijos istoriniame kontekste mastus buvo atlikta antrinių informacijos šaltinių (populiarių ir mokslinių straipsnių) apžvalga, lyginimas tarpusavyje ir bendrinė jų analizė.
2. Atliktas žvalgomasis tyrimas, kurio metu, atrenkant nagrinėtinius atvejus, analizuojama geroji užsienio šalių praktika. Šalys: Estija, Lenkija, Jungtinės Amerikos Valstijos, Izraelis, Naujoji Zelandija.

Lietuvos apžvalga

Lietuvos esamos situacijos analizė atskleidė, kad valstybiniu lygmeniu yra taikomos įvairios priemonės siekiant gerinti Lietuvos įvaizdį užsienyje, komunikacijoje apie Lietuvos istoriją dėmesio skirti prioritetinėms temoms bei įsitraukti į Vakarų valstybių mokslininkų diskusiją apie Lietuvą. Vis dėlto, informacijos apie Lietuvą sklaida užsienyje išlieka problematiška:

- Lietuva užsienio žiniasklaidoje dažnai vadinama buvusia Sovietų šalimi, Sovietine Respublika, buvusia Rusijos imperijos dalimi, buvusia Rusijos satelitine šalimi.

- Didžiuosiuose užsienio naujienų portaluose (pvz. New York Times) pasirodo kontroversiškos, faktais neparemtos informacijos apie Lietuvos istorinį naratyvą.
- Raktiniai žodžiai *Lithuania Holocaust*, *Lithuania antisemitism*, *Lithuanian genocide bei Lithuanian Activist Front* generuoja didžiąją dalį kontroversiškos informacijos pirmajame „Google“ paieškos rezultatų puslapyje.
- Skleidžiami Lietuvai priešiški naratyvai pateikiant vienpusišką vertinimą: Lietuva kaltinama bandymais ištrinti lietuvių kolaboravimo su naciais istoriją, istorinių įvykių perrašinėjimu, istorinio naratyvo cenzūravimu, Lietuva vaizduojama kaip netolerantiška valstybė.

Identifikuotos Lietuvos valstybės komunikacijos užsieniui spragos:

- Lietuvos akademinė bendruomenė įvardija valstybės finansinės paramos trūkumą kaip pagrindinę priežastį, trukdančią moksliniais tyrimais pasiekti Vakarų auditorijas.
- Pabrėžtinai akademikų, galinčių anglų kalba rengti užsienio auditorijoms pritaikytus ir joms aktuales veikalus, trūkumas.
- Verčiant veikalus į užsienio kalbas nedaug dėmesio skiriama jų skaitmenizavimui ir sklaidos užsienyje planavimui.
- Pabrėžtinai nevyriausybinis istoriniai moksliniai tyrimai užsiimančių organizacijų trūkumas ir valstybės pastangų skatinti tokių organizacijų veiklą stygius.
- Nėra vieningos valstybinių institucijų komunikacijos strategijos.
- Vakarų informacinės erdvės stebėsenos mechanizmai nekoncentruoti, nėra vieningo reagavimo į pasirodžiusią neteisingą informaciją apie Lietuvos valstybę mechanizmo.
- Mažas Lietuvos žiniasklaidos įsitraukimas į komunikaciją Vakarų auditorijoms siekiant didinti mūsų valstybės žinomumą ir mažinti dezinformacijos poveikumą.
- Nedaug dėmesio skiriama inovatyvių metodų Lietuvos istorijos, kultūros ir identiteto pristatymui, socialinių medijų ir šiuo metu paveikių informacijos sklaidos formų išnaudojimui.

Užsienio geroji praktika

- Remiantis gerąja praktika užsienio valstybėse, išskiriami Estijos, Lenkijos, Izraelio, Jungtinių Amerikos Valstijų ir Naujosios Zelandijos atvejai:
  - o Estija: Istorinės atminties institutas tiria totalitarinių režimų nusikaltimus prieš žmoniją ir dalinasi savo tyrimo rezultatais su Estijos gyventojais ir tarptautine bendruomene. Institutas organizuoja kasmetinį renginį skirtą akademikams. Instituto akademiniai straipsniai publikuojami skaitmeniniu formatu anglų ir estų kalbomis, o jų autoriai cituojami žymiausių pasaulio universitetų akademinuose žurnaluose.
  - o Lenkija: Varšuvos sukilimo muziejus kartu su tarptautiniais partneriais sukūrė interaktyvią svetainę warsawrising.eu, pasakojančią apie Varšuvos miesto ir visos

Lenkijos istoriją anglų, rusų, prancūzų ir vokiečių kalbomis. Tuo tarpu, Lenkijos užsienio reikalų ministerija globoja anglų kalba pildomą portalą polska.pl, kuriame pateikiama informacija apie šalies kultūrą ir istoriją. Lenkijos nacionalinis fondas, visuomenės atstovai bei diplomatinės atstovybės dalinasi inovatyviais vaizdo klipais apie Lenkijos istoriją. Lenkijos Adomo Mickevičiaus institutas, kuris yra atsakingas už lenkų kultūros sklaidą užsienyje, pasiekia užsienio auditorijas naudodamasis angliškai prieinamu lenkiškos kultūros portalu culture.pl.

- Izraelis: Oficialiame Užsienio reikalų ministerijos portale sukurtos atskiros anglų kalba prieinamos skiltys apie šalies kultūrą ir istoriją. Ši priemonė padeda Izraeliui skleisti pasauliui vieningą ir patikimą žinią apie valstybės istorinį naratyvą ir jos kultūrą, užkertant kelią dezinformacijai.
- Jungtinės Amerikos Valstijos: JAV Valstybės departamento Edukacinių ir kultūrinių reikalų biuras vykdo programą, kurios dėka JAV studentai, akademikai, mokslininkai ir įvairių sričių profesionalai turi galimybę gauti finansavimą savo mokslinei, kultūrinei ar kitai veiklai užsienyje. Galimybė pasinaudoti programa suteikiama ir užsienio šalių atstovams, kurie skatinami vykdyti savo veiklą Jungtinėse Valstijose.
- Naujoji Zelandija: Kultūros ir paveldo ministerijai pavaldi Istorijos grupė įgyvendina nacionalinės reikšmės istorinės atminties projektus.

Viešosios konsultacijos poreikis

Šis tyrimas atskleidė viešosios konsultacijos poreikį. Kadangi problema yra kompleksinė, galima taikyti kelis metodus siekiant sužinoti suinteresuotų šalių nuomones ir organizuoti konsultacijų ciklą. Viešosios konsultacijos ciklo tikslas – išgirsti tikslinių auditorijų nuomonę dėl informacijos apie Lietuvą sklaidos užsienyje, gauti suinteresuotų šalių pasiūlymus bei įžvalgas dėl šiuo metu ruošiamo priemonių rinkinio, skirto Lietuvos istorinio naratyvo pristatymui Vakarų valstybėse. Tikslinga vykdyti tikslinių auditorijų, Jungtinių Amerikos Valstijų, Jungtinės Karalystės, Vokietijos ir Prancūzijos, visuomenės apklausą. Apklausoje metu visuomenės atstovų būtų klausama, kaip jie vertina savo žinias apie Lietuvą, kokiais komunikacijos kanalais žinios apie Lietuvą juos pasiekia, ir ar jie yra susipažinę su Lietuvai žalinga klaidingų istorinių naratyvų sklaidos problema.

Tikslinga atlikti interviu ciklą ir apskritojo stalo diskusiją su akademinės bendruomenės atstovais, komunikacijos ekspertais ir valstybinių institucijų strateginės komunikacijos departamentų atstovais. Taip būtų siekiama išgirsti naujų pasiūlymų dėl efektyviausių būdų, kuriais būtų galima užkirsti kelią dezinformacijai, gerinti Lietuvos tarptautinį įvaizdį ir supažindinti tikslines užsienio auditorijas su Lietuvos istoriniu naratyvu.

Suinteresuotos šalys:

1) Lietuvos universitetų atstovai iš šių universitetų:

- Vytauto didžiojo universitetas
- Vilniaus universitetas
- Vilniaus Gedimino technikos universitetas

- Baltijos regiono istorijos ir archeologijos institutas
- 2) Istorinės atminties organizacijų atstovai iš šių organizacijų:
- Lietuvos istorijos institutas
  - Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras
  - Tarptautinė komisija nacių ir sovietinio okupacinių režimų nusikaltimams Lietuvoje įvertinti
- 3) Komunikacijos ir žiniasklaidos ekspertais iš šių žiniasklaidos priemonių:
- Delfi
  - LRT
  - „True Lithuania“ projekto vadovas
- 4) Valstybinių institucijų strateginės komunikacijos departamentų atstovai:
- LRVK Įvaizdžio skyrius
  - LRVK Grėsmių valdymo ir krizių prevencijos biuras
  - Užsienio reikalų ministerijos Komunikacijos ir kultūrinės diplomatijos departamentas
  - Lietuvos kariuomenės Strateginės komunikacijos departamentas
- 5) Ekspertų bendruomenės atstovai:
- Rytų Europos studijų centras
  - Vilniaus politikos analizės institutas
  - „Freedom House“ Vilnius